

Janusz Dorobisz, Zbigniew Szczerbik

Spis ludności Wierzbia z 1790 roku

Rocznik Wieluński 13, 123-135

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Janusz Dorobisz, Zbigniew Szczerbik

SPIS LUDNOŚCI WIERZBIA Z 1790 ROKU

Wierzbie – niewielka miejscowość na terenie obecnej gminy Praszka, w północnej części powiatu oleskiego, na historycznej ziemi wieluńskiej, której początki sięgają 1381 r. W tym to bowiem roku ks. Władysław II Opolczyk, posiadający ziemię wieluńską jako lenno, wydał dokument lokacyjny. Na jego mocy Maciej Kozłęk uzyskał pozwolenie na założenie wsi na tzw. „surowym korzeniu”. Przybysze, osiedlający się w tak powstałej wsi, mieli otrzymać 19 łanów (1 łan to ok. 16 ha), dla sołtysa przewidziano 3 łany¹. Do 1646 r. Wierzbie wchodziło w skład starostwa wieluńskiego, zaliczanego do jednego z najbardziej dochodowych na terenie ówczesnego województwa sieradzkiego. W latach 1553–1654 urząd starosty wieluńskiego pełnili przedstawiciele rodu Koniecpolskich: Stanisław Przedbór (1553–1584), Aleksander (1584–1604), wojewoda sieradzki, Stanisław (1606–1628), hetman wielki koronny oraz spokrewniony z nimi ród Denhoffów: Kacper (1629–1634), Stanisław (1635–1654), Zygmunt (1654)². W roku 1646 Władysław IV Waza wyodrębnił ze starostwa wieluńskiego dzierżawę sokolnicką, a w latach 70. XVII w. w wyniku następnego podziału powstała dzierżawa mokrska. W jej skład obok części Mokrska, weszły: Krzyworzeka, Wróblew, Pątnów i Wierzbie³. Taki stan utrzymał się do roku 1793, kiedy po II rozbiórce Polski, ziemia wieluńska znalazła się pod panowaniem pruskim. Do ostatnich posesorów dzierżawy mokrskiej należeli Adam Lasocki,

---

¹ W. Patykiewicz, *Materiały do dziejów terenów Diecezji Częstochowskiej. Archidiakoniat Wieluński*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 1958, nr 7, s. 278–279; R. Rosin, *Ziemia wieluńska w XII–XVI wieku. Studia z dziejów osadnictwa*, Łódź 1961, s. 168.

² *Urzednicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, opr. E. Opaliński, H. Żerek-Kleszcz, Kórnik 1993, s. 233.

³ J. Goldberg, *Zarys gospodarczo-społeczny rozwoju ziemi wieluńskiej w XVI–XVIII*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Etnograficzna” nr 5, 1961, t. 15, s. 7.

a od 1775 r. jego syn Stanisław Kostka⁴. A. Lasocki w roku 1785 wydzierżawił Wierzbie Tomaszowi Topolskiemu, który w roku 1790 dzierżawił też i Czernice. W tym okresie pełnił funkcję pisarza grodzkiego wieluńskiego. W latach 1790–1792 był członkiem Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Ziemi Wieluńskiej i Powiatu Ostrzeszowskiego (KPCW)⁵.

W 1789 r. Sejm Czteroletni uchwalił konstytucję, na mocy której raz w roku, począwszy od 1 I 1790 r., proboszczowie mieli obowiązek dostarczać komisjom porządkowym wykazy urodzonych, zaślubionych, zmarłych oraz imienne wykazy mieszkańców całej parafii⁶. Zawierały one spis mieszkańców według domów, wymieniając od gospodarza, jego rodziny (współmałżonek, dzieci, i inni członkowie rodziny w danym domu zamieszkujący) a kończyły na pozostałych „domownikach” (służba, komornicy itp.). Po każdej osobie podawano wiek, płeć, a w przypadku rodziny ich wzajemne związki. Tak wykonany spis był pierwszym spisem ludności w Rzeczypospolitej. Jest on ważnym źródłem do badań nie tylko nad danymi parafiami czy miejscowościami. Stanowi cenne źródło do badań nad różnymi aspektami ówczesnego życia społecznego, między innymi nad powiązaniem rodzinnymi w danej miejscowości. O wartości spisów z 1790 r. pisali m.in. I. Gięsztorowa, C. Kukło i A. Siłuch⁷. Tak sporządzone wykazy były i są wykorzystywane w pracach nad staropolską rodziną, grupami społecznymi itp.⁸

Spis ludności Wierzbia z 1790 r., podległej parafii pw. S. Marii Magdaleny w Ożarowie, sporządził tamtejszy proboszcz Ignacy Korzeniecki. We wsi istniał filialny kościół drewniany datowany na XVI wiek⁹. Dokument znajduje się w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, zespół Komisja Porządkowa Cywilno-Wojskowa Ziemi Wieluńskiej i Powiatu Ostrzeszowskiego, sygn. 3, na kartach 200v–206.

Spis sporządzono starannie, zgodnie z przyjętym, w skali całego kraju, schematem. W prezentowanym zestawieniu uwspółcześiono pisownię imion, pozostawiono natomiast oryginalny zapis nazwisk. W jednym przypadku nie zmieniono podanego imienia: Felojs, syn Jana Oleynika. W trzech miejscach nie podano wieku wymienionej osoby. Ponieważ dotyczy to dzieci, ze względu na młody wiek matki, przyjęliśmy, że dziecko

⁴ Z. Szczerbik, *Historia gminy Mokrsko od II połowy XVI do końca XVIII wieku*, [w:] *Monografia Gminy Mokrska*, red. T. Olejnik, Wieluń 2004, s. 133–135.

⁵ Archiwum Główne Akt Dawnych, KPCW, sygn. 3, k. 140. Według K. Niesieckiego pieczętował się herbem Powąła (K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, t. IX, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1842, s. 94.)

⁶ *Volumina Legum*, t. IX, Kraków 1889, s. 153.

⁷ I. Gięsztorowa, *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976; C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009; A. Siłuch, *Parafialne spisy ludności ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego z lat 1790–1791*, „Przeszłość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 1984, t. 15, s. 141–144.

⁸ Literatura jest dość obszerna, dlatego wymienię tylko kilka pozycji: W. Obraniak, *Oblicze demograficzne wsi wieluńskiej w epoce Sejmu Wielkiego*, „Studia Demograficzne” 1968, t. 16, s. 109–122; tenże, *Sytuacja demograficzna komorników i czeladzi chłopskiej w Wieluńskiem w końcu XVIII wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski” 1969, t. 2, s. 109–117; J.K. Janczak, *Dom, gospodarstwo i rodzina wiejska w Wieluńskiem u schyłku XVIII wieku*, [w:] *Celem nauki jest człowiek. Studia z historii społecznej i gospodarczej ofiarowane Helenie Madurowicz-Urbańskiej*, red. P. Franaszek, Kraków 2000, s. 117–129; M. Kędelski, *Spis ludności parafii ostrzeszowskiej z 1790 roku*, „Genealogia” 1999, t. 11, s. 85–136.

⁹ O samej budowlu: J. Kleszcz, *Kościół św. Leonarda Opata w Wierzbii jako kościół typu wieluńskiego*, „Rocznik Powiatu Oleskiego” 2013, nr 6, s. 168–173.

nie ukończyło pierwszego roku życia i dlatego miejsce to pozostało puste. W czterech miejscach nie podano nazwiska gospodarza.

Spis mieszkańców Wierzbia z 1790 roku
Wieś Wierzbie, królewska do starostwa mokrskiego należąca

	Imię i nazwisko	Wiek
Dwór	WJm Pan Tomasz Topolski	60
	Roch służący	24
	Antoni służący	16
	Paweł służący	18
	Marianna służąca	70
	Marianna służąca	20
	Zofia służąca	16
Chałupa	Łukasza Placka	26
	Helena żona jego	20
	Antoni syn	3
	Tomasz syn	1
	Jan Heleny ojciec	70
	Agnieszka żona jego	60
	Grzegorz służący	18
Chałupa	Walentego Kopańskiego	50
	Gertruda żona jego	40
	Jan syn	19
	Jadwiga córka	19
	Ewa córka	8
Chałupa	Sebastiana Chłodzika	40
	Katarzyna żona jego	36
	Wojciech syn	18
	Łukasz syn	3
	Franciszek syn	2
	Małgorzata córka	6

Chałupa	Franciszka Chłodzika	30
	Franciszka żona jego	31
	Józef syn	10
	Michał syn	1
	Brygida córka	6
	Łucja	4
	Michał służący	21
	Gertruda służąca	30
Chałupa	Mateusza Jępiaka	30
	Jadwiga żona jego	29
	Katarzyna córka	2
	Mateusz syn	6
Chałupa	Antoniego Tyłskiego	30
	Marianna żona jego	26
	Gertruda córka	4
	Urszula służąca	17
	Kunegunda służąca	20
	Helena służąca	12
Chałupa	Sylwestra Tyłskiego	80
	Marianna synowa	20
	Józef służący	14
	Magdalena służąca	20
Chałupa	Stanisława Jarka	40
	Wiktoria żona jego	20
	Michał służący	18
	Salomea służąca	12
Chałupa	Łukasza Gajowego	32
	Marianna żona jego	30
	Michał syn	7
	Stanisław syn	
	Marianna córka	12

Chałupa	Szymona Leśniczego	40
	Rozalia żona jego	26
	Błażej Wosek komornik	70
	Marianna żona jego	60
	Andrzej syn	16
	Aleksy syn	14
	Marianna córka	18
Chałupa	Bartłomieja Woska	40
	Zofia żona jego	26
	Idzi syn	11
	Franciszek syn	8
	Katarzyna córka	4
Chałupa	Andrzeja Światłego	50
	Anna żona jego	36
	Jan syn	16
	Ignacy syn	10
Chałupa	Bartłomieja Fertaly	60
	Marianna żona jego	40
	Jan syn	16
	Kazimierz syn	7
	Gabriel służący	20
Chałupa	Franciszka Scieniaka	50
	Agnieszka żona jego	20
	Franciszek syn	10
	Tomasz syn	1
	Marianna córka	13
	Marianna córka	6
Chałupa	Błażeja Krola	60
	Franciszka żona jego	24
	Michał syn	14
	Marianna córka	7
	Marianna córka	1
Chałupa	Józefa Owczarza	32
	Zofia żona jego	20
	Michał syn	4

Chałupa	Józefa Mielcarza Gertruda żona jego Tomasz syn Ludwik syn Katarzyna córka	40 28 8 4 3
Chałupa	Łukasz Bodznicha Jadwiga żona jego Antoni syn Sebastian syn	80 30 14 12
Chałupa	Jakuba Błacha Jadwiga żona jego Stanisław syn Józef syn Gertruda żona jego Maciej służący	74 46 10 26 19 20
Chałupa	Augustyna Marianna matka jego	19 70
Chałupa	Jana Kowala Helena żona jego Maciej syn Karol syn	30 26 6 4
Chałupa	Marcina Woyta Agnieszka żona jego Leonard syn Marianna córka Michał służący	40 30 12 10 20
Chałupa	Jana Oleynika Marianna żona jego Jakub syn Jan syn Felojs Syn Maciej syn	50 26 10 8 6 2

Chałupa	Jana Gajowego Zofia żona jego Helena córka Marianna służąca	41 26 10 10
Chałupa	Andrzeja Szmigła Barbara żona jego Szymon zięć Marianna żona jego Jan syn	80 60 20 19 4
Chałupa	Jakuba Gromadzkiego Marianna żona jego Maciej syn Katarzyna córka	50 40 16 14
Chałupa	Marka Gertruda żona jego Ludwik syn Elżbieta córka	48 29 6 8
Chałupa	Wojciecha Szmigła Katarzyna żona jego Marcin syn Andrzej syn Ewa córka	40 30 12 8 1
Chałupa	Wojciecha Uymy Marianna żona jego Wojciech syn Jan syn Sebastian służący Walenty służący	40 26 6 2 10 19
Chałupa	Józefa Fudalej Agnieszka żona jego Tomasz syn Helena córka	70 43 19 16
Chałupa	Antoniego Kanki Łucja żona jego Stanisław syn	70 50 30

Chałupa	Leonarda	32
	Zofia żona jego	31
	Jakub syn	8
	Franciszek syn	2
	Gertruda córka	5
Chałupa	Jana Straszaka	50
	Marianna żona jego	28
	Walenty syn	
	Matka Jana Jadwiga	81
Chałupa	Stanisława Fudalej	53
	Małgorzata żona jego	39
	Wawrzyniec syn	7
	Mateusz syn	6
	Marianna służąca	12
Chałupa	Walentego Palucha	51
	Regina żona jego	43
	Tomasz syn	7
	Felicjan syn	4
Chałupa	Stanisława Placka	70
	Katarzyna żona jego	43
	Antoni syn	18
	Ludwik syn	12
	Jadwiga córka	7
	Katarzyna służąca	16
Chałupa	Walentego Gaydy	40
	Franciszka żona jego	26
	Katarzyna córka	1
	Antoni służący	13
Chałupa	Błażeja Gaydy	45
	Agnieszka żona jego	31
	Franciszek syn	6
	Gertruda córka	1

Chałupa	Jana Kołodzieja	72
	Małgorzata żona jego	60
	Katarzyna córka	16
	Piotr komornik	74
	Zofia żona jego	59
Chałupa	Rocha Nocunia	31
	Agnieszka żona jego	20
	Antoni syn	3
	Wojciech służący	10
	Sebastian ojciec Rocha	71
Chałupa	Błażeja Brysia	41
	Katarzyna żona jego	36
	Grzegorz syn	3
	Marianna córka	16
	Anna córka	8
Chałupa	Franciszka	40
	Franciszka żona jego	26
	Wojciech syn	4
	Rozalia córka	6
	Małgorzata córka	1
	Marianna służąca	20
	Katarzyna komornica	60
Chałupa	Michała Cielasa	26
	Katarzyna żona jego	22
	Grzegorz syn	6
	Brygida córka	1
	Mateusz Czap komornik	35
	Marianna żona jego	40
Chałupa	Mikołaja Kamienieckiego	54
	Marianna żona jego	50
	Bartłomiej syn	13
	Antoni syn	14
	Ludwik syn	6
	Wiktoria córka	10
	Petronela komornica	50
	Jan syn jej	13

Chałupa	Stanisława Białasa	40
	Katarzyna żona jego	30
	Antoni syn	6
	Jakub służący	16
Chałupa	Antoniego Janinika	50
	Gertruda żona jego	36
	Stanisław syn	20
	Ewa córka	13
Chałupa	Antoniego Woyta	60
	Marianna żona jego	39
	Grzegorz syn ich	11
	Mateusz syn	4
	Agnieszka córka	9
	Stanisław syn	21
	Teresa żona jego	20
Chałupa	Wawrzyńca Koniecznego	71
	Agnieszka żona jego	50
	Wojciech syn	21
	Agnieszka żona jego	18
Chałupa	Jana Głogowni	41
	Anna żona jego	32
	Marianna córka	11
	Anna córka	10
	Szymon służący	33
Chałupa	Sebastiana Preca	30
	Reina żona jego	24
	Jadwiga córka	2
	Gertruda córka	1
	Walenty ojciec Sebastiana	80
	Katarzyna żona jego	70
	Szymon służący	20
Chałupa	Filipa Panczaka	41
	Ewa żona jego	30
	Elżbieta córka	1
	Franciszka służąca	24
	Marianna komornica	60

Chałupa	Ludwika Rocha Anna żona jego	56 30
Chałupa	Stanisława Chłodzika Marianna żona jego Gertruda córka jego Anna komornica Anna córka jej Anna córka jej Józef syn jej Marcin syn	24 20 41 14 12 6 1
Chałupa	Jakuba Precy Elżbieta żona jego Mikołaj służący Bartłomiej komornik Katarzyna żona jego Ignacy syn Franciszka córka	69 70 14 50 50 9 18
Chałupa	Jana Cytery Agnieszka żona jego Antoni syn Marianna córka Elżbieta córka	60 41 8 12 6
Chałupa	Franciszka Gaydy Marianna żona jego Brygida córka Jadwiga służąca	32 26 1 16
Chałupa	Macieja Paszczeli Marianna żona jego Franciszka córka Katarzyna córka Agnieszka córka	42 40 16 14 12
Chałupa	Idziego Rybińskiego Helena żona jego Idzi syn	60 60 14

Chałupa	Mateusza Lacha	40
	Gertruda żona jego	29
	Leonard syn	10
	Marianna córka	5
	Elżbieta córka	4
	Marianna służąca	20
Chałupa	Mikołaja Bielasa	18
	Franciszka żona jego	16
	Walenty służący	14
Chałupa	Bartłomieja Kurzaczyka	22
	Matka jego Marianna	60
	Marcin syn	14
	Kazimierz syn jej	12
	Magdalena córka jej	6
Chałupa	Ur. Domiceli Imigaczewskiej	34
	Józefa córka jej	6
	Antoni syn	1
	Franciszka służąca	30
Chałupa	Tomasza Woycika	50
	Marianna żona jego	26
	Agnieszka córka	4
	Ewa córka	2
	Walenty służący	12
Chałupa	Jana Sołtysa	70
	Marianna żona jego	50
	Tomasz syn	20
	Jakub syn	7
	Franciszka córka	9
	Tomasz Terlecki komornik	75
	Zofia żona jego	70
	Jadwiga komornica	40
	Mikołaj syn jej	10
	Gertruda córka jej	18

Chałupa	Piotra Sołtysa	32
	Zofia żona jego	26
	Jan syn	5
	Jakub syn	1
	Kasper ojciec Piotra	70
	Jadwiga żona jego	65
Chałupa	w której mieszka Szymon Kawecki Dyrektor Szkoły Parafialnej	26 30
	Franciszka żona jego	1
	Rozalia córka jej	5
	Helena służąca	
Karczma	Michał Towarzysz	57
	Marianna żona jego	80
	Helena służąca	12

Recapitulatio Laterum Wsi Wierzbia Ludności

Recapitulatio Laterum Wsi Wierzbia Ludności		
Latus	Mężczyzn	Kobiet
Annom	19	14
2dum	14	16
3tuim	20	13
4tum	20	11
5tum	17	11
6tum	20	15
7mum	18	19
8vum	16	15
9num	12	19
10mum	12	19
Samum	11	12
Latus Later Ludności wsi Wierzbia	179	164